LIDIJA NIKOČEVIĆ O PROJEKTU SOCRAT (INTERREG ITALIJA-HRVATSKA 2021. – 2027.)

Kulturni turizam kao kreativni proces

Valja imati na umu da su neki elementi tradicije intimnog karaktera i značenja za pojedine lokalne zajednice i tu činjenicu valja poštivati, veli Lidija Nikočević

Vanesa **BEGIĆ**

OSOBNA ARHIVA

Trokutni model suradnje koji uključuje povezivanje organizacija civilnog društva, kulturne i kreativne industrije te suvremenih umjetnika kako bi se stvorili novi oblici kulturno-turističkih sadržaja misija je projekta SOCRAT– Umrežavanje obrta i suvremene umjetnosti u cilju održivog turizma (Interreg Italija-Hrvatska 2021. – 2027.), a kojeg provodi Istarska županija, Upravni odjel za kulturu i zavičajnost. Ovakav multisektorski pristup omogućuje reinterpretaciju baštine i tradicijskih obrta kroz suvremenu umjetnost i digitalne tehnologije, pretvarajući kulturu iz statičnog resursa u dinamičnu društvenu praksu. Jedna od posebnosti SOCRAT-a jest i angažirano sudjelovanje niza istaknutih djelatnika u kulturi Istre i Hrvatske u projektu, a među njima je i Lidija Nikočević, etnologinja, kustosica i dugogodišnja ravnateljica Etnografskog muzeja Istre u Pazinu.

- Sudjelovala sam u različitim fazama SOCRAT-a, što je doprinijelo mom potpunijem shvaćanju, detaljnom praćenju razvojnih faza projekta i napokon, osnaženoj kompetenciji u tom okviru. U samom početku, izlaganjem sam popratila predstavljanje aktivnosti projekta i upoznavanje s načinom uključivanja zainteresiranih sudionika/ca. Tada su podijeljeni informativni upitnici putem kojih se mapiralo zainteresirane za potencijalno sudjelovanje u aktivnostima projekta. Odgovori u upitnicima sjajno su ukazali na stavove i potrebe institucija u kulturi i predstavnika/ca kulturnog i kreativnog sektora Istre te predstavnika organizacija civilnog društva. Neki od odgovora bili su prave male studije i sav taj materijal poslužio mi je kvantitativnoj i kvalitativnoj analizi na temelju koje sam izradila izvještaj na temu znanstveno-stručnog obola tih tekstova.

Odnos kulture i turizma

Temeljeno na mom poznavanju odnosa kulture i turizma, odnosno kulturnog turizma i njegove podvrste - kreativnog turizma te vođena mišljenjima izraženim u upitnicima, sročila sam tekst znanstvenog karaktera pod nazivom »Kulturni turizam kao kreativni proces«. U njemu se zalažem za pojam »kreativnog turizma« u kojem okviru turisti koji u novije vrijeme konzumiraju kulturni turizam sve su manje samo konzumenti, a u većoj mjeri postaju sukreatori, izvođači i nositelji kulturnih iskustava. U tome značajnu ulogu imaju kulturne industrije koje kreiraju kontekst koji povećava mogućnost za uključivost i sudjelovanje svih aktera.

U sastavu drugog Kreativnog živog laboratorija »Tekstil i modni dizajn« sudjelovala sam s izlaganjem o tradicijskoj odjeći u Istri i njenim porukama naglašavajući one aspekte tradicijske odjeće koji bi se sjajno uklopili u nove zanatske, umjetničke i druge interpretacije. Elementi kulturne baštine, naime, ostaju u onoj mjeri »živa baština« u kojoj im se u suvremenosti pridodaju nove interpretacije, značaj i komunikacijski potencijal.

Knjiga o vjerovanjima i predajama jadranskog kulturnog područja »Začarani Jadran« koja se realizira unutar SOCRAT projekta podrazumijevala je suradnju s osobom stručne etnološke kompetencije koja poznaje tu domenu tradicijske kulture, što je rezultiralo mojim sudjelovanjem u identificiranju tema i pisanju uvodnika u to inspirativno djelo.

Potreba za autentičnim sadržajima

Vaš osvrt na projekt, a posebice u dijelu koji se odnosi na valorizaciju materijalne i nematerijalne baštine te njenu interpretaciju kroz uključivanje suvremenih umjetnika i njihove autorske prakse, kao i zajedničko stvaranje novih turističkih proizvoda?

- Projekt me u startu jako zainteresirao jer teži održivijem turizmu podrazumijevajući isprepleteno, sinergično djelovanje djelatnika u kulturi, civilnog društva, umjetnika i kreativnih industrija u procesu zajedničkog stvaranja, rješavajući izazove sezonalnosti, slabe suradnje umjetnika i ostalih dionika u procesu, te potrebu za autentičnim turističkim sadržajima uz sudjelovanje lokalnih zajednica. Dakle, naglašena metoda triangulacije (kulturnih i kreativnih industrija i obrta, suvremene umjetnosti i civilnog društva) umanjuje rizik da partikularno i samostalno djelovanje pojedinih institucija i subjekata, nepovezano s drugim dionicima, ostane nedovoljno vidljivo i prisutno. Sama sam godinama radila u Etnografskom muzeju Istre unutar koje institucije je bilo oblikovano niz projekata koji nisu istinski zaživjeli jer su ostali neprepoznati od turističkih zajednica, umjetnika, obrtnika, lokalnih zajednica. Doista je nužno poduprijeti zajednički pristup pojedinim zamislima i prije nego što se oblikuju u projekte.

Osobito je to važno za domenu nematerijalne kulturne baštine. Upravo ona nudi možda najveći potencijal za uključivost, pri čemu turisti, posjetitelji, dakle osobe izvan lokalnih zajednica mogu sudjelovati, sukreirati i pridonijeti. Tu se radi o lokalnim znanjima i vještinama (u što spada i vještina pripremanja hrane), običajima, tradicijskim pjesmama i plesovima, feštama. Dakako, sadržaji koji se dijele s turistima moraju biti pažljivo nadgledani od lokalnih zajednica da bi se spriječila njihova banalizacija, prekomjerna komercijalizacija i pojednostavljivanje. Pri tome valja imati na umu da su neki elementi tradicije intimnog karaktera i značenja za pojedine lokalne zajednice i tu činjenicu valja poštivati. No, u nematerijalnu kulturu spadaju i različiti umjetnički performansi i glazbena događanja, koji kao umjetničke forme mogu također nuditi mogućnost sukreacije posjetitelja.

Je li SOCRAT ispunio Vaša očekivanja?

- Sam projekt je ispunio moja očekivanja, a istovremeno se nadam da je potaknuo mnoge na drugačiji pristup kulturnom turizmu te da je preusmjerio fokus s elitnog turizma (samo za profinjene turiste željne »visoke« kulture) na one koji žele sudjelovati i sukreirati lokalne kulturne i umjetničke sadržaje. Koncept kulture se tako promijenio i proširio što ima za posljedicu da kultura shvaćena kao svakodnevni život (a tako je shvaćaju i antropolozi) postaje također kulturna atrakcija. U tom smislu nematerijalna kulturna baština postaje sve važniji objekt turističkog interesa. Nadalje, naglasio je oblik turizma koji poštuje identitet prostora i jača lokalne zajednice pri čemu lokalno postaje novi arbitar autentičnosti. Naime, kao etnologinja koja se bavim nematerijalnom kulturom svjesna sam da samo osnažena i samosvjesna lokalna zajednica može uspješno upravljati i komunicirati svojom kulturnom baštinom. S druge strane, samo ona baština koja se oplođuje novim kreativnim interpretacijama doista uspijeva preživjeti u ovo doba brzih promjena. Projekt je okupio mnoge umjetnike, kulturne djelatnike, ali i ugledne znanstvenike, kreirajući svojevrsnu vertikalu koja se odnosi na teme koje su bile u zastupljene u radionicama (CCL) i drugim aktivnostima. Okupili su se pojedinci koji rijetko dolaze u interakciju, a često se bave srodnim temama, samo na različitim razinama i iz različitih perspektiva.

Sjajni interpretacijski centri u Istri

Mišljenja sam da ovo nije samo jedan u nizu projekata na temu kulture i turizma, već da prodire dublje povezujući više dionika i stvarajući potpunije temelje za zajedničko promišljanje i realizaciju projekata u sferi kreativnog turizma. Osobito zadovoljstvo mi pričinjava činjenica da je ovaj projekt uključio kao polazišnu točku te afirmirao mnoge ideje i prijedloge koje sam bila istaknula kao put kojim valja ići u vezi interpretacije baštine Istre još prije dvadesetak godina u tekstovima koji su bili realizirani unutar projekta »Srce Istre – Heart of Istria« i drugih mojih stručnih i znanstvenih tekstova. Tamo je bilo riječi, između ostalog, o participativnom pristupu u komunikaciji baštinom, te o centrima za posjetitelje kao prostorima interpretacije koji trebaju obogatiti ponudu i kolonizirati prostor koji su tada zauzimale složene, ponekad i trome muzejske institucije. Tada je to bilo preuzetno, ako ne i uvredljivo za neke kulturne djelatnike, međutim, od onda, osim što je riječ o trendu raširenom gotovo svugdje u Europi, u Istri je nastalo nekoliko sjajnih interpretacijskih centara poput Kuće fresaka u Draguću i Kuće kaštela u Momjanu, koje i dalje generiraju živahnu aktivnost. I ti su centri nastali u okvirima EU projekata. U tom smislu, kada se osvrnem na dvadesetak prošlih godina, mogu – sa zadovoljstvom - pratiti razvitak u domeni interpretacije baštine kako unutar istarskog prostora tako i vlastitog profesionalnog rada.